

Kyösti Kiuasmaa.

HISTORIA JA GENEALOGIA.

Apulaisprofessori Kyösti Kiuasmaa, joka on Tampereen Historiallisen Seuran puheenjohtaja ja toimii Tampereen Yliopiston historiatieteen laitoksessa piti sukututkimusseuran kokouksessa lokakuun 8. päivänä 1980 mielenkiintoisen esitelmän historian alalta ja erikoisesti 1500-luvulta. Esitelmässään hän selvitti, että genealogia on historian aputiede, mutta molemmille on yhteistä, että ne tutkivat menneisyyttä. Sukututkija vain pelkistää tutkimuksensa sarjaan henkilöitä eri ajoilta, mutta historian tutkijan täytyy selittää havaintonsa ja sijoittaa ne kulloiseenkin nykyisyyteen.

Sukututkija joutuu usein pysähtymään Isonvihan aikaan, jolloin asiakirjoja runsaasti tuhoutui, mutta hänen on silloin siirryttävä 1600-luvulle ja yrittettävä esimerkiksi maakirjojen (läänintilien) ja kymmenysluetteloiden sekä oikeusasiasiakirjojen avulla eteenpäin. 1500-luvusta ei voi koskaan selviytyä ilman ns. sinistä eli voudintilien vanhempaa sarjaa, joka on valtionarkistossa. Niiden antamia tietoja voi täydentää Ruotsin keskusarkistojen asiakirja-aineksella.

Tämän jälkeen esitelmöitsijä kertoi suorittamastaan tutkimuksesta, joka koski Israel Paavalinpoika Särkilahtea. Mainittu henkilö oli Sääksmäen kihlakunnan vouti 1570-luvulla muutaman vuoden ajan. Hänen elämänsä vaiheet olivat hyvin kiintoisat ja sosiaalinen eteneminen nopeaa. Hän keräsi huomattavan varallisuuden ja oli vuoden 1571 hopeaveroluettelon mukaan Hämeen läänin rikkaimpia miehiä. Hänen elämänsä oli herraskaista, hän seurusteli ylimysten kanssa, vieraita hänellä kävi Akseli Kurjesta lähtien. Hän osallistui 25 vuotiaana 1570 alkaneeseen sotaan vuodesta 1571. Vuonna 1573 hän sai valtakirjan nostattaa talonpoikia aseisiin Hämeessä, jolloin hänen arvonsa oli nostoväen eversti.

Voudin asemasta käytiin aikanaan ankaraa taistelua, mutta Israel voitti. Hän oli Hämeen todellinen mahtimies. Mutta sitten tuli vaikeuksia. Israel toimi myös yleisenä syyttäjänä ja tuomioista voitiin valittaa. Valituksia oli paljon. Ei varmuudella tiedetä, ottiko Israel lahjuksia vastaan, mutta niin väitetään. Pahinta kuitenkin oli hänen väkivaltaisuuksensa.

Esitelmöitsijä korosti, että säätyjaon vallitessa sosiaalinen mobiliteetti oli sangen vähäistä. Israel kuului aatelittomiin säätyläishenkilöihin, jotka olivat pääasiassa kruunun toimihenkilöitä. Nämä henkilöt edustivat näkyvää liikkuvuutta paikasta toiseen, mikä johtui siitä, että ko henkilöt yrittivät parantaa omia asemiaan. Silloin lähdettiin usein päämiehen ja isännän mukana, koska palvelussuhde oli henkilökohtainen. Tämä muuttui ilmeisesti vasta 1630-luvun laajoissa reformeissa. On hyvin

vaikeata tutkia sukua tältä ajalta. Henkilöt ovat irrallisia ajan katkelmallisissa lähteissä. Erit-täin suuria vaikeuksia on identifioinnissa, koska tietoja on vähän ja paljon saman nimisiä (patrony-misiä) henkilöitä esiintyy samaan aikaan.

Joitakin kiinnekohtia kuitenkin löytyy: samanaik-kaisuus tai läheiset aikarajat tai muut erikoistun-tomerkit sekä sukunimet. Itäsuomalainen virkamies-aines melko usein 1500-luvulla esiintyy sukunimin, mutta nimenomaan sotilashallinnossa ne ovat vain laivaston henkilökunnassa, joka lienee useimmiten ruotsalaisperäistä. Esitelmöitsijä totesi, että hen-kilöt miltei tulevat tyhjästä ja siirtyvät tyhjyy-teen, vain kappaleen verran elämästään he kulkevat tutkijain silmien ohitse. Työ on pantava kokoon kir-javasta tavattoman aukollisesta materiaalista.

Huolimatta näistä tutkimukseen kuuluvista on-gelmista voidaan silti hieman rohkeutta ja luovaa mielikuvitusta käyttämällä sommitella 1500-luvunkin lähdeaineiksista elämäkertoja, joilla voi olla hyvin-kin vastineensa todellisuudessa. Nimittäin aikakau-den voimakas paikallinen sidonnaisuus ja nimenomaan henkilökohtaiset palvelussuhteet antavat identifi-oinneille monessa tapauksessa luotettavaa pohjaa. Henkilöhistorian tutkijan on myös aina muistettava vilkaista ajan yleisiä tapahtumia - 1500-luvun osal-ta sotakauden heijastumia yhteiskuntaan - ja nojau-tua niiden varaan selvittäessään havaitsemiensa hen-kilöiden virkauraa tai heidän mahdollisuuksiaan yli-päänsä toimia sillä tavoin kuin lähteet osoittavat.

Lopuksi esitelmässä korostettiin sukututkimuksen liittymistä yleensä kaikkeen menneisyyden selvityk-

seen, jossa oleellista on tutkittavan ilmiön selittäminen ja sijoittaminen tuon ilmiön omiin, ajallisiin yhteyksiinsä. Tutkittavan aikakauden erikoisluonteeseen ja -piirteiden tuntemus on kaikelle menneen selvittämislle perusluontoinen lähtökohta. Jos tutkija tyytyy vain esim. jonkun menneisyyden henkilön pelkkään tekniseen menneisyyteen, jää kuva pintapuoliseksi. Enemmän jokainen lukija ja oman aikamme sukututkija saa irti menneisyydestä, kun hän tekee itselleen selväksi millaisissa tapahtumaketjuissa ja silloisten ihmistenvälisissä suhteissa tutkittava henkilö onkaan toiminut. Sanalla sanoen "historia" menneisyytenä on pyrittävä näkemään nykyisyytenä, sillä sitähän näiden veroluetteloiden tai henkikirjojen pelkkien nimien elämä itse asiassa oli - hehän kuuluivat toimivaan ja dynaamiseen maailmaan ja vain välikappaleena, lähdemerkintänä, edustavat meille liikkumattomuutta ja kerran ollutta aikaa.